

AZ ELŐÁLLITÁSI KÖLTSÉGEK ÉS AZOK CSÖKKENTÉSE

»Öt év alatt az ipari munka termelékenységét 60%-kal emelni.«

(Az ötéves terv törvénye 10. szakaszának 5-ik pontjából)

Sokat hallunk és olvasunk az »előállítási költségek«-ről. Hatalmas erőfeszítéseket fejtünk ki termelésünk magas üzemköltségeinek csökkentése érdekében. Első ötéves tervünk egyik fontos tétele és feladata ezen költségek csökkentése. Az előállítási és áruforgalmi költségek csökkentéséért folytatott harc egyre inkább mindennapi célkitűzéseinkké válik. Tulajdonképpen mit is értünk az »előállítási költségek« fogalma alatt?

A termelés alatt keletkezett és a vele kapcsolatos költségek képezik az előállítási költségeket. Ebből az következik, hogy az előállítási költségeket az elhasznált munkaerő értékével mérjük. Minden társadalmi-gazdasági rendszerben vannak előállítási költségek és azok magukon viselik az adott termelő viszonyok jellegét. A termelési viszonyok változásával, változik az előállítási költségek jellege és megjelenési formája is. Így a tőkés társadalomban az előállítási költségeket, tőkés szemzőgből mérik, ezért azok az elfogyasztott tőkének felelnek meg.

»Hogy az árú a tőkésnek mennyibe kerül, az elfogyasztott tőkével mérjük, viszont, hogy az árú valóban mennyibe van, az elhasznált munkával kell mérni.«)*

A tőkés rendszerben az előállítási költségek címén elfogyasztott tőke kisebb a tényleges előállítási költségeknél. Ez annak a következménye, hogy a tőkés a termelt értéktöbbletet nem téríti meg a munkásnak, hanem magának tartja meg.

Az előállítási költségeket nem szabad összetéveszteni az árú végső árával, vagyis azzal, amit a fogyasztó az árúért a kereskedelemben fizet. Úgyszintén nem szabad összetéveszteni a termelő vállalat »eladási árával«, mivel ennek az *előállítási költségek* csak egy részét képezik. Az árutermelésben és árúelosztásban sokféle költség keletkezik. Hogy egy kész ipari termék eladási árát megállapíthassuk a nyers és segéd anyagok, munkabérek költségeihez hozzá kell venni még a termelésben elhasznált üzemerő értékét, a vállalat alapvető eszközeinek (épület, gép, szállító berendezés, stb.) termelés közben elhasznált részét, az úgynevezett amortizációt. Továbbá különböző általános üzem és igazgatósági költségeket (biztosítás, irodaköltségek, reklám stb.) is. Ide tartoznak még a termelővállalat haszna, különböző adók, illetékek is. A tőkés társadalomban, míg az árú a fogyasztóhoz jut, annak ára jelentékeny változásokon megy keresztül: a termelő vállalat eladási árához még a nagy és kiskereskedelem üzleti haszna és a mindennemű adó és helyi illetékek is társulnak. Még ekkor sem értük el a tulajdonképpeni végső árát, amelyen a fogyasztó az árút megvásárolja; mert azt a tőkés piac körülményei, kereslet — kínálat törvényei stb. alakítják ki végső fokón. A felsorolt költségek egymáshoz való viszonyát — az ár szervi összetételének nevezzük. Ez a viszony változó, állandó mozgásban van, sok tényezőtől függ. Függ a termelés műszaki színvonalától, a tőkés rendszerben főleg a piac vak törvényeitől és annak változásaitól. A terme-

*) Marx: A tőke, III. kötet, 26. oldal, oroszul, 1938.

lési költségek szintén változnak. Minden társadalmi rendben az emberek igyekeznek ezeket a költségeket csökkenteni. A tőkés rendszerben ennek indítókát a tőkésék nagyobb haszon iránti hajszájában kell keresni. Ide hat, különben a versengés is, amely kényszeríti a tőkéseket, hogy termelési költségeiket szállítsák le és ez által alacsonyabb eladási ár mellett is nagyobb hasznot érjenek el.

Az előállítási költségek — a tőkés termelésben — a munkabérek leszállítása, magasabb műszaki színvonal és a munka átszervezése folytán jelentékenyen csökkennek. Ez a csökkenés azonban a végső fokon nem vonja maga után az eladási ár csökkenését, mivel a tőkésék használat, a tőkekamat, a reklám, stb. ugyanolyan mértékben emelkedik. Ez azt jelenti, hogy az előállítási költségek csökkentésével aránylagosan emelkednek a nemtermelő költségek (úgynevezett inproductív költségek). Például az Észak Amerikai Egyesült Államokban 1939-ben a nemtermelő költségek, az ipari termelés összkiadásainak nagyobb részét képezték, mint a munkaerőért kifizetett összeg. A nemtermelő költségek 15,9 milliárd dollárt, a munkabérek pedig 12 milliárd dollárt tettek ki.*)

Ez azt bizonyítja, hogy a munkásosztály összjövödelme a tőkés rendszerben a műszaki színvonal állandó emelkedése időszakában is állandóan csökken, míg ugyanakkor nemtermelő osztályok (bankcsoportok, ipari és kereskedelmi tőkésék) jövödelme állandóan emelkedik. Tehát a munka észszerűsítése, műszaki színvonalának fokozása, az újítások és a többtermelést vagy az előállítási költségek csökkenését előidéző többi változások mind mélyebbre süllyesztik a munkásosztály életszínvonalát, fokozzák szolgásgát.

Új társadalmi rendszerünkben a termelt értékek a közösség szükségleteinek kielégítését szolgálják, úgy is mint áruk, közhasználati cikkek és úgy is mint társadalmi értékhalmozás — akkumuláció. Ez népfelszabadító harcunk egyik hatalmas vívmánya és egyenes következménye az alapvető-termelőeszközök társadalmi tulajdonának és megváltozott társadalmi-politikai rendszerünknek. Míg a tőkésrendszerben a csökkent előállítási költségek hatalmas tőkés akkumulációt és mindannyaggyobb munkásnyomort jelentenek, a mi viszonyaink közt az akkumulációnak új társadalmi jellege és hatalmas szerepe van gazdasági fejlődésünkben. Országunk kiépítésének, iparunk fellendülésének egyik alapfeltétele a társadalmi értékhalmozás. Ez az ára az ötéves terv megvalósítása nyomán beálló jólétnek.

Ma már világos, hogy országunk jobb jövője gyáripárunk kiépítéséből és termelőrendszerünk műszaki és egyéb elmaradottságának felszámolásából következik. Míg a nyugati, iparilag fejlett országok elérték a mai színvonalat, hatalmas anyagi eszközöket használtak fel. Ezeket egyrészt saját dolgozójuk, másrészt a gyarmati országok fosztogatásával teremtték elő. Ezen az úton mi nem haladhatunk. Ma egyes országok uralkodó körei gazdasági bajok orvoslását amerikai tőke gazdasági és politikai »segítségével« akarják elérni. Ebből mi nem kérünk, mert tudjuk, hogy ez gazdaságilag és politikailag rabul ejtene bennünket és a gazdasági életet sem lendítené előre, hanem országunk természetes kincseinek fosztogatását emelné törvényerőre, amint az a múltban is volt. Ezért választottunk egy másik utat — a tervgazdaság útját. Társadal-

*) 1919—1931. években a gyáripárban a nem termelő költségek az összköltségek 25,9%-ról—38,3%-ra emelkedtek.

munk és gazdasági rendszerünk megadja azokat a lehetőségeket, amelyek függetlenségünket biztosítják és lefektetik tervgazdaságunk alapjait. E lehetőségek egyike a társadalmi értékhalmozás. Akkumulációnk — mely tervszerűen kialakult áraink része — társadalmilag hasznos befektetések fedezésére, honvédelmünk erősítésére, kulturális életszínvonalunk emelésére szolgál. Ezért társadalmi akkumulációnk szorosan összefügg az ötéves tervünk megvalósításáért folytatott harccal. Előállítási költségeink leszállítását pedig mindenkor társadalmi értékhalmozásunk egyik legfontosabb forrásának kell tekintenünk.

Miben rejlik termelési költségeink leszállításának jelentősége, miben nyilvánozik meg legjobban és — főleg, mikép tudjuk termelési költségeinket leszállítani?

Ha egy gyár — vagy más termelővállalat költségeit elemezzük, rögtön szembetűnik, hogy azok az egész üzem, vállalat munkáját tükrözik. Az előállítási költségek fölfedik a termelés összes szárait. A nyers- és üzemanyag költségek viszonya a munkabérekhez, az ammortizációs költségek (leírások) stb. mind, mind visszatükröződnek az előállítási költségekben. Így abból megállapítható a vállalat termelési szervezete. Ha egy vállalat az átlagnál több nyersanyagot használ el bizonyos árú termelésénél, úgy az láthatóvá válik az előállítási költségek emelkedésével, ez pedig azt jelenti, hogy a vállalat az átlagnál nagyobb mértékben fogyasztja anyagi és pénzforrásait. Vagyis hamarabb merülnek ki anyagi és pénzeszközei és ezért nem csak drágábban (nagyobb költséggel), de kevesebbet is termel. Mint látjuk az előállítási költség emelkedése — illetve csökkenése kihatással van a termelt *árú mennyiségre is*. Ugyanez vonatkozik a termelt árú *minőségére*. Vegyünk egy egyszerű példát. Ha egy téglagyár 1.000 darab téglájából több az eldobandó, harmad és negyedrangú téglia (klinker), mint az általános átlag, úgy az ezer darab jó téglia előállítási költsége emelkedik, mert csökken a rendes áron eladható mennyisége és ezt a csökkentett mennyiséget ugyanakkora költségek terhelik, mintha az egész ezer darab téglia jó minőségű lenne.

A fentiekből világosan következik, hogy az előállítási költségek nagy szerepet játszanak a termelt árú mennyiségében és minőségében. Az előállítási költségek ilyen szerepe nem meríti ki azok teljes jelentőségét és szerepét termelési rendszerünkben. Tudjuk, hogy tervgazdaságunkban termékeink nagy részének ára nem önmagától, hanem tervszerűen alakul ki, egységes áraink alapját pedig ép az előállítási költségek képezik. Az egyes iparágak átlagos termelési költségei alapján állapítják meg az egységes árat. Természetes, hogy ha előállítási költségeinket leszállítjuk, úgy nem csak társadalmi akkumulációnk emelkedik, de csökken termékeink eladási ára is, vagyis növekszik vásárló erőnk!

Ezért gazdasági tervünk egyik legfontosabb feladata az elmaradt üzemek, a kezdetleges mezőgazdasági termelés költségeit leszállítani és ez által az egyes termelési ágak átlagos költségeit szintén csökkenteni. *Ez a feladat különösen vonatkozik a helyi jellegű üzemekre, és ezért Vajdaság öt éves terve külön kitézi ezt a feladatot dolgozóink elé.*

Tervgazdálkodásunk rendszerében az előállítási költségek leszállításának nagyon széles lehetőségei vannak. Csak néhányat említünk meg. Ezek legfontosabbika — új megváltozott termelési viszonyainkban rejlik. A korszerű műszaki tudomány vívmányai termelőrendszerünkben az ötéves terv nyomán mély gyökeret eresztenek és hatalmas mértékben hozzájárulnak ipari és bányai, valamint mezőgazdasági termelésünk-

e költségeinek csökkentéséhez. Másik hatalmas lehetőségét, előállítási költségeink csökkentésének a munkához való új viszonya jelenti. Ép ezért kötelességünk ezt a második lehetőséget a lehető legnagyobb mértékben kihasználni, dolgozóink szaktudását emelni, munka és élet-körülményeit javítani.

Milyen hatalmas mértékben csökkennek a termelési költségek, ha a lehető legkisebbre szorítjuk le az indokolatlan munkakimaradásokat, a fölösleges ünnepléseket és így megszilárdítva a munkafegyelmet nagyobb mértékben használjuk ki üzemeink termelőképességét.

Nem kis jelentősége van továbbá, a meg nem érdemelt, de kifizetett munkabérek csökkentésének is. Ezt pedig úgy érjük el, hogy mindenkit munkateljesítménye szerint jutalmazunk — vagyis bevezetjük a norma szerinti munkát és akkord fizetést. Így nem csak hogy a nemtermelő költségek csökkennek (munkaidő alatti fölösleges szaladgálás stb.), de a nagyobb tudású, jobban törekvő munkás díjazása igazságosabban aránylik munkateljesítményéhez és ezáltal emeli munkakedvét — munkájának termelékenységét — ez pedig végső fokon megint csak az előállítási költség csökkentését jelenti.

Előállítási költségeink csökkentésének útjában áll a nyers és hajtóanyag helyenként nem elég gazdaságos kezelése. Ez pedig ma, mikor még bizonyos nyersanyag hiánnyal küzdünk, különös jelentőséggel bír. Ezért elsőrangú feladat: jobban kihasználni a nyersanyagokat, a lehető legnagyobb mértékben kihasználni a helyi anyagforrásokat és ezáltal elkerülni a gépberendezés anyaghiány okozta leállását.

A jól és gyorsan működő, pontosan megszervezett nyilvántartás úgy az anyag beszerzés, felhasználás, mint a termelés terén nagymértékben hozzájárul ahhoz, hogy termelési rendszerünk üzemenkénti hibáit és fogyatékoságait felfedezzük, gyors beavatkozással azokat kiküszöböljük és ezáltal termelési költségeinket lényegesen leszállítsuk.

A termelés fő alkotó eleme az ember, mert ő hozza mozgásba és irányítja a gépeket, stb. Az öntudatos munkás szerepe a termelésben nálunk hatalmas. Szaktudása, műszaki és általános műveltsége nagy mértékben megjavíthatja üzemeink termelési szervezetét és emelheti a munkafolyamat termelékenységét. Munkásosztályunk műszaki képzettsége, általános és politikai műveltségének állandó emelése nélkül az előállítási költségek csökkentése nem érhető el. Ebből következik az Egyesült Szakszervezetek kultúrmunkájának hatalmas jelentősége.

A munkafolyamat helyes megszervezése, a fent említett és még sok fel nem sorolt lehetőség (újítóink kisebb-nagyobb műszaki újításai és találmányai, rohammunkásaink munkateljesítménye a fölösleges túlórázás kikerülése, stb.) biztosítják, hogy dolgozóink odaadása az ötéves terv e feladatát is eredményesen és népeink javára oldja meg.